

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 8 Jild 4
2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 8 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулв Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент,

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Бегамова Насиба Холмурзаевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА АГРАР СОҶА ХОДИМЛАРИНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШДА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИКНИНГ РОЛИ (ЎЗБЕКИСТОН ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРИ МИСОЛИДА)	11-19
<i>Насиратдинов Сапар Жеткербай-улы</i> ЭТНОГРАФИК ТАДҚИҚОТЛАРДА ФОТОГРАФИЯНИНГ ЎРНИ	20-25
<i>Нарманов Феруз Асфандиёрович</i> ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИ ҲАЁТИ ВА ФАОЛИЯТИНИНГ ЎҚИТИЛИШИ	26-30
<i>Rustamov Ixomidin</i> “O‘ZBEKISTON - 2030” STRATEGIYASI – XALQ STRATEGIYASI (YANGI O‘ZBEKISTON TARIXI)	31-34
<i>Normo‘minov Aziz</i> O‘ZBEKISTONLIK SPORTCHILARINING PARAOLIMPIYAMUSOBAQALARIDAGI ISHTIROKI	35-39
<i>Turdiboyeva Gulmira</i> VOYAGA YETMAGANLAR HUQUQBUZARLIGIGA QARSHI KURASH BO‘YICHA TARG‘IBOTLAR SAMARASI	40-44
<i>Xamidova Shoir Rasulovna</i> PARASPORT TURLARI VA ULARNING QONUNIYATLARI	45-51
<i>Ахмедов Жасурбек Зокиржонович</i> МАДАНИЯТШУНОСЛИК ВА НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА	52-54

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Raximov To‘xtabek Jumaboyevich</i> KICHIK BIZNES KORXONALARINING EKSPORT SALONIYATINI OSHIRISHGA TA‘SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	55-60
<i>Allaberganov Xushnud Allaberganovich</i> TASHQI SAVDO SALONIYATINING MINTAQA IQTISODIYOTIDA TUTGAN O‘RNI	61-68
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ КОРИДОРЫ: СИНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ВЫГОДА И ПОИСК РЕШЕНИЯ НЕПРОСТЫХ ЗАДАЧ	69-81
<i>Baqoeva Dilfuza</i> SANOAT KORXONALARIDA SOTUV TIZIMINING OLIV BORILISHI, MOHIYATI VA YO‘NALISHLARI	82-86
<i>Adilov Mirkomil Miralimovich</i> TIJORAT BANKLARI KREDIT QO‘YILMALARINING MANBALARINI TAKOMILLASHTIRISH	87-93

<i>Donayev Sheroli Burxonovich</i> DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA RIVOJLANTIRISH ASCENT STRATEGIYASINING AHAMIYATI	94-101
<i>Kaxarov Jasur Abulqosimovich</i> ГАСТРОНОМИЯ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-109
<i>Rahmonov Shuxrat Shavkatovich</i> ТУРИСТИК МАҲСУЛОТ ДИВЕРСИФИКАЦИЯСИНING НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	110-117
<i>Sherov Alisher Bakberganovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	118-129
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna</i> МАНМУДХО'JA БЕҲБУДИЙ МА'РИФАТПАРВАРЛИК Г'ОЯЛАРИ ВА УЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ- АХЛОҚИЙ МУНОСАБАТЛАРДАГИ КОНСТРУКТИВ МОҲИЯТИ	130-135
<i>Muhamedov Asror</i> G'ARB RENNESANSIGA TURTKI BO'LGAN OMILLAR	136-145
<i>Aripova Zulfiyaxon Salijanovna</i> HOZIRGI ZAMONDA ETIKA VA ESTETIKANI O'QITISHNING AMALIYIJTIMOIIY AHAMIYATI	146-151
<i>Abdumalikov Abdulatif Abidjanovich</i> INSONNING TABIATGA NOOSFERAVIY MUNOSABATINI YUKSALTIRISH ZARURIYATI	152-156
<i>Xolmatov Uchqunjon Xamidullayevich</i> AXBORIY-PSIXOLOGIK VA MADANIY TAHDIDLAR SHAROITIDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA HAMJIHATLIKNI TA'MINLASHNING TA'LIMIY-TARBIYAVIY VAZIFALARI	157-162
<i>Shonazarov Jamshid Shuxratovich</i> ЖАДИДЛАР ҒОЯЛАРИ ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИ БИЛАН ҲАМОҲАНГ	163-168
<i>Ho'janova Tamara Jo'raevna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI AXBOROT URUSHI DAVRIDA MAFKURAVIY TAJOVUZLARDAN ASRASH OMILLARI	169-174
<i>Quchqorov Javlon Suyundik o'g'li</i> MILLIY G'OYA VA DEMOKRATIK O'ZGARISHLAR DIALEKTIKASIGA MADANIY HODISALAR SIFATIDA QARASH	175-179
<i>Muxtorova Tutixon</i> GLOBALLASHUV JARAYONLARIGA FALSAFIY YONDASHUVLARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	180-186
<i>Rahmonova Mavluda Abdusamadovna</i> ABDURAUFIY FITRATNING "OILA" ASARIDA JAMIYAT MA'NAVIY-AXLOQIY RIVOJIGA DOIR QARASHLARI TAHLILI	187-194

<i>Pirnazarov Nurnazar</i> TANA, RUX VA MA'NAVIYATNING INSON BORLIG'IDAGI AKS ETISHINING FALSAFIY TAHLILI.....	195-201
<i>Ismailov Dilshod Baxriddinovich</i> DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MA'NAVIY-AXLOQIY SEGMENTI:KOMPARATIV YONDASHUV	202-209
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Yuldoshova Shaxnoza Azimboyevna</i> RAY BREDBERI VA ISAJON SULTON ASARLARIDA MA'RIFATPARVARLIK MOTIVLARI TALQINI	210-216
<i>Bozorbekov Ahmadbek</i> O'ZBEK TERMINOLOGIYASIDA TEXNIK, ZAMONAVIY LOGISTIKA SOHASIDAGI TERMINLARNING YASHALISH MODELLARI VA PARADIGMATIKASI	217-230
<i>Xamrayev Fozilbek Yo'ldoshevich</i> ZAMONAVIY O'ZLASHMALARNI MILLIYLASHTIRISHDA O'ZBEK TILINING TARIXIY ZAXIRA MANBALARIDAN FOYDALANISH	231-236
<i>O'tebaeva Dilbar</i> TURKIY TILLARGA UMUMIY BO'LGAN EKOLOGIK ATAMALAR	237-242
<i>Asqarova Shaxnoza Kamolidinovna</i> EPIK KLISHELAR HAMDA ULARNING INGLIZ VA NEMIS TILLARIDAGI TALQINI ("ALPOMISH" DOSTONI MISOLIDA)	243-247
<i>Kadirova Zaynab Bakoyevna</i> INGLIZ TILIDAGI REKLAMANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	248-252
<i>Allaberganova Nilufar Matnazar qizi</i> QOFIYA ASOSLARIDAGI MATNLARNING LINGVOKOGNITIV XUSUSIYATLARI	253-256
<i>Nabiyeva Rushana Jamol qizi</i> OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI NOMLARI LEKSIK-SEMANTIK GURUHINING MA'NOVIY GURUHLARI VA ULARDA YANGI O'ZLASHMALARNING ISHTIROKI HAQIDA	257-262
<i>To'rayeva Iroda Sheramatovna</i> FOLKLORIZMLAR TIZIMIDA ETNOGRAFIK FOLKLORIZMLARNING O'RNI VA SPETSIFIKASI	263-268
<i>Qodirova Munisa Erkinjon qizi</i> BADIY MATNDA QO'LLANILGAN SAN'ATGA OID TERMINLARNING LEKSIK TIPOLOGIYASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	269-272
<i>G'aniyeva Nozanin G'ayratovna</i> MARKAZIY OSIYODA JADID AYOLLARINING PATRIARXAL TUZILMALAR VA MUSTAMLAKACHILIK ZULMIGA QARSHI CHIDAMLILIGI VA QARSHILIGI	273-277
<i>Zaripova Dilfuza Baxtiyorovna</i> TURKIY ADABIYOTDA "IBROHIMI ADHAM" QISSALARI TAHLILI	278-284
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> ALISHER NAVOIYNING "ARBA'IN" ASARIDAGI HADISLAR BAYONIDA G'OYAVIY-BADIY IFODA MUKAMMALLIGI	285-292
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> O'ZBEK JADID ADABIYOTIDA OVRUPO MADANIYATI TALQINI	293-298

12.00.00 – YURIDIK FANLAR*Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna*

MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI HUQUQIY TIZIMLARIDA KODEKSLASHTIRISH

JARAYONINING AYRIM NAZARIY-HUQUQIY MASALALARI 299-306

Узакова Гўзал Шариповна

ШАҲАРЛАР ВА БОШҚА АҲОЛИ ПУНКТЛАРИДА АТРОФ МУҲИТНИ МУҲОФАЗА

ҚИЛИШНИНГ ЭКОЛОГИК-ҲУҚУҚИЙ ТАЛАБЛАРИ 307-325

Пулатова Нодирахон Собиржонова

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ УСТРАНЕНИЯ СУДЕБНЫХ ОШИБОК В ОБЕСПЕЧЕНИИ

ПРАВ ЧЕЛОВЕКА 326-332

Nizamatdinov Kayrat Keunimjaevich

MOBIL ALOQA XIZMATI KO'RSATISHDA MILLIY ALOQA OPERATORLARINING FAOLIYATINI

HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 333-341

Абдурахманова Нодирахон

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В

ОНЛАЙН АРБИТРАЖАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ 342-345

Vokiyev Jahongir Nurmatjon o'g'li

TA'LIM OLISH HUQUQINING GENEZISI HAMDA UNING YURIDIK TABIATI 346-356

Madiyev Faxriddin Xoshim o'g'li

SHAXSIY HAYOT DAXLSIZLIGI HUQUQINI TA'MINLASH MASALALARI 357-368

Утапов Фурқат

ИНДИВИДУАЛЛАШТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА ТОВАР БЕЛГИСИНИНГ ҲУҚУҚИЙ

МАҚОМИ 369-374

Dilboboyev Nozimbek Shavkat o'g'li

XALQARO VA MILLIY DARAJADA INVESTITYA QONUNCHILIGINING RIVOJLANISH

TENDENSIYASI 375-381

Назарова Марҳабо

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА И РАЗВИТИЕ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В

УЗБЕКИСТАНЕ 382-386

Абулхайров Рустамхон Ибодуллаевич

ПОРТЛАШ СОДИР БЎЛГАН ЖОЙНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ

МАСАЛАЛАРИ 387-400

Абдусамиева Дилрабо Абдувахоб кизи

ВОПРОСЫ РЕСОЦИАЛИЗАЦИИ БЫВШИХ ОСУЖДЕННЫХ В НЕКОТОРЫХ

МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТАХ..... 401-406

Abdikhakimov Islombek

LEGAL RELATIONS AND STAKEHOLDERS IN QUANTUM TECHNOLOGIES REGULATION: A

COMPREHENSIVE ANALYSIS OF GOVERNANCE FRAMEWORKS 407-412

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI*Djabbarova Nilufar Baxtiyarovna*

TALABA-QIZLARDA LIDERLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA FALSAFIYPEDAGOGIK

YONDASHUVLARNING ROLI 413-417

<i>Mamatqosimov Jahongir Abirqulovich</i> BO'LAJAK REJISSYORLARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI ADABIY ASARLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHDA DEBYUT MASHG'ULOTLARINING AHAMIYATI	418-423
<i>Kurbanova Shukurjon Yeldashbayevna</i> HOFIZ XORAZMIY DIDAKTIK QARASHLARINI O'RGANISHNING HOZIRGI HOLATI	424-429
<i>Ismoilova Shodiyaxon Xusanboy qizi</i> NEMIS TILIDAN KEYIN INGLIZ TILI O'RGANISH JARAYONIDA FONETIK INTERFERENSIYANI YUZAGA KELTIRUVCHI OMILLAR	430-435
<i>Salimov Ma'ruf Eshdovlat o'g'li</i> O'QUVCHILARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	436-439
<i>Палванова Умида Бахрамовна, Тургунов Собитхон Ташпулатович, Якубова Азада Ботировна</i> ОРГАНИЗАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ ОБУЧЕНИЕМ СТУДЕНТОВ НАВЫКАМ ОКАЗАНИЯ ПЕРВОЙ ПОМОЩИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА	440-444
<i>Rasulova Fotima Farxotovna</i> O'QUVCHILARNI IJODIY FIKRLASHGA YO'NALTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY YO'NALISHLARINING ILMIY TAHLILI.....	445-450
<i>Saidxo'jayev Muhammadxo'ja Ma'rufxo'ja o'g'li</i> YOSHLARNI MA'NAVIY-MA'RIFIY TARBIYALASHDA IJTIMOYIY - PEDAGOGIK OMILLAR VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	451-456
<i>Utepbergenov Aydos Janabayevich</i> SAHNA NUTQI O'QITISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	457-461
<i>Nozima Muqimovna Hamdamova</i> MAJBURIY FANLARDAN TALABLARNING KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA GRAFIK DASTURLARIDAN FOYDALANISH.....	462-467

Received: 30 July 2024
Accepted: 5 August 2024
Published: 15 August 2024

Article / Original Paper

USE OF GRAPHIC PROGRAMS IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' COMPETENCE IN COMPULSORY SUBJECTS

Nozima Mukimovna Khamdamova

Doctoral student at Bukhara State University, Doctor of Philosophy of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Abstract. This article describes the possibilities of using graphical software in developing the competence of technology education students in compulsory subjects in higher education institutions. The use of the AutoCAD program, considered a graphical program, in the development of professional competence of students in the subjects of descriptive geometry and engineering graphics included in the curriculum of technological education, the implementation of engineering projects using this program, the use of 2D and 3D modeling programs in the course of classes is outlined.

Key words: competence, graphic programs, modeling, occupation, engineering projects, object

MAJBURIY FANLARDAN TALABLARNING KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA GRAFIK DASTURLARIDAN FOYDALANISH

Nozima Muqimovna Hamdamova

Buxoro davlat univeristeti doktoranti, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining majburiy fanlardan kompetentligini rivojlantirishda grafik dasturidan foydalanish imkoniyatlari bayon qilingan. Texnologik ta'lim yo'nalishi o'quv rejasidagi chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda grafik dasturlaridan hisoblangan AutoCAD dasturidan foydalanish, ushbu dasturdan foydalanib muhandislik loyihalarini bajarish, dasturning 2D hamda 3D modellashtirish jarayonlaridan mashg'ulotlar jarayonida foydalanish bayon qilingan.

Kalit so'zlar: kompetentlik, grafik dasturlar, modellashtirish, mashg'ulot, muhandislik loyihalari, ob'yekt.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I8Y2024N65>

Kirish. Dasturiy ta'lim vositalari oliy ta'lim mazmuniga bepul kirishi bilan birga, har bir ta'lim oluvchilarning kasbiy qobiliyatini hisobga olgan holda o'quv jarayonini shakllantirishda keng imkoniyatlar yaratib bermoqda [1; 23-b.]. Shuningdek, foydalanuvchilarning talabiga binoan darsliklar raqamlashtirilib, ular asosida masofaviy kurslar tashkil qilinmoqda.

Bugungi kunda barcha sohalarda bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham "smart" atamasi faol qo'llanilmoqda va bu ta'limning kelajagi ham intellektual qurilmalar bilan bevosita bog'liq ekanligidan dalolat beradi. Sun'iy intellekt asosida ishlaydigan robototexnika sohasining rivojlanish tendensiyalari bilan sinxron ravishda amalga oshiriladi. Amerikalik olim A.Kay xulosasiga ko'ra "dasturiy ta'minotga jiddiy munosabatda bo'lgan soha odamlari o'zlarining

sohasiga mos texnik vositalarni ham yaratishlari kerak” [3; 94-b.]. Amerikalik tadqiqotchi olimning nuqtai nazarida ta’lim tizimi uchun qo’llaniladigan dasturiy ta’minotning vazifasi sun’iy intellektga asoslangan holda o’qitiladigan fanni dasturlashtirishi hamda o’qitiladigan fanga mos ta’lim texnologiyalariga tayanib o’qitishi hamda bilim malakasiga qarab rag’batlantirishi kerakligini ta’kidlashimiz lozim.

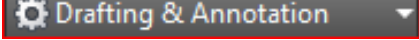
Ta’lim jarayonini tashkil etishga tizimli integral yondashuv o’qitishning obyektiv modelini yaratadi, natijada uning samaradorligini oshiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Oliy ta’lim muassasalarida texnologik ta’lim yo’nalishi talabalarining majburiy fanlardan kasbiy kompetentligini rivojlantirishda dasturiy ta’lim vositalaridan foydalanish dolzarb muammolardan hisoblanadi [2; 162-b.]. Yuqoridagilarni inobatga olgan holda Texnologiya ta’lim yo’nalishi talabalarining chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan kasbiy kompetentligini rivojlantirishda 2D hamda 3D modellashtirishga doir ma’lumotlardan majburiy fanlarni o’qitish metodikasini ishlab chiqishda foydalanish zarurati mavjud ekanligini ko’rsatib bermoqda.

M.M.Yusupovning “Bo’lajak texnologik ta’lim o’qituvchilarini o’quv jarayonini natijalarini baholashga o’rgatish metodikasi” mavzusidagi pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori dissertasiyasida kompetensiyaviy yondashuv sharoitida bo’lajak texnologik ta’lim o’qituvchilari o’quv jarayoni natijalarini baholash kompetentligini shakllantirish modeli ishlab chiqilgan, talabalarda zamonaviy baholash ko’nikmalarining mavjud darajasini auditoriya va auditoriyadan tashqari mashg’ulotlarda rivojlantirish metodikasi takomillashtirilgan [8; 7-b.].

A.R.Jo’rayevning “Dasturlashtirilgan ta’lim vositalari asosida bo’lajak o’qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish metodikasini takomillashtirish” mavzusidagi pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori dissertasiyasida talabalarini kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida dasturlashtirilgan ta’lim vositalaridan foydalanish orqali malaka talabalaridagi umumtexnik ko’nikmalarni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari ishlab chiqilgan [5; 8-b.].

Muhokama. Texnologiya ta’lim yo’nalishi talabalarini chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan chizma geometriyaning nazariy asoslari, proyeksiyalash usullari, nuqta va to’g’ri chiziqning ortogonal proyeksiyalari, tekislik, tekislik va to’g’ri chiziq, ikki tekislik, proyeksiyalarni qayta tuzish usullari, sirtlar va ularning yoyilmalari, aksonometrik proyeksiyalarni qurish kabi kompetensiyalarni egallaydilar. Shu bilan binolarni loyihalashda AutoCAD dasturining 2D hamda 3D modellashtirish jarayonlaridan foydalanishni o’rganishdan iborat.

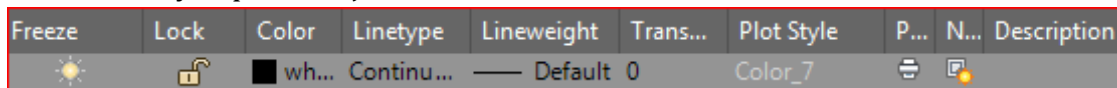
AutoCAD dasturida Workspace bo’limida Autocad Classic va 3D Modeling muhitlari mavjud. Autocad Classic muhiti foydalanuvchiga 2D ikki o’lchovli chizmalarni yaratishda asosiy panellar keltirilgan bo’lib soddalashgan interfeysni taqdim qiladi.

Qatlam tushunchasi AutoCAD dasturida muhandislik loyihalarini bajarishning qulay imkoniyatlaridan biri chizmaning har bir jarayonini qatlamlar asosida bajarish hisoblanadi. Xususan murakkab loyihalarni bosqichlarga bo’lib, har bir bosqichni alohida qatlamlarga joylashtirish, chizmalarni tuzishda muhandis loyihachini chigallik va chalkashliklardan holi etadi [6; 54-b.]. AutoCAD dasturida qatlam – bu shaffof chizma muhiti bo’lib, unda obyektlarning ma’lum bir xususiyatlariga ega bo’ladi va boshqa qatlam muhitiga tegishli bo’lmaydi. AutoCAD dasturida yaratiladigan loyihalarni ko’rinishi va undagi chizmani o’qish

noqulaylik va tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin, lekin AutoCAD dasturi bunday loyihalarni bevosita tahlil eta oladi va har bir qatlamga tegishli ma'lumotlarni kompyuter xotirisida alohida saqlaydi. **Layers** panelidan

Layer Properties Manager tugmasi orqali qatlamlar hosil qilish oynasiga o'tish mumkin. Hosil bo'lgan oynadan **New Layer** (Alt + N) – buyrug'i orqali yangi qatlamlar hosil qilish mumkin. **Delete Layer** (Alt + D) – qatlamlarni o'chirish, **On ustuni** – hosil qilingan qatlamni berkitish, chiziq turi, qalinligi, rangi va boshqa shu kabi buyruqlari mavjud.

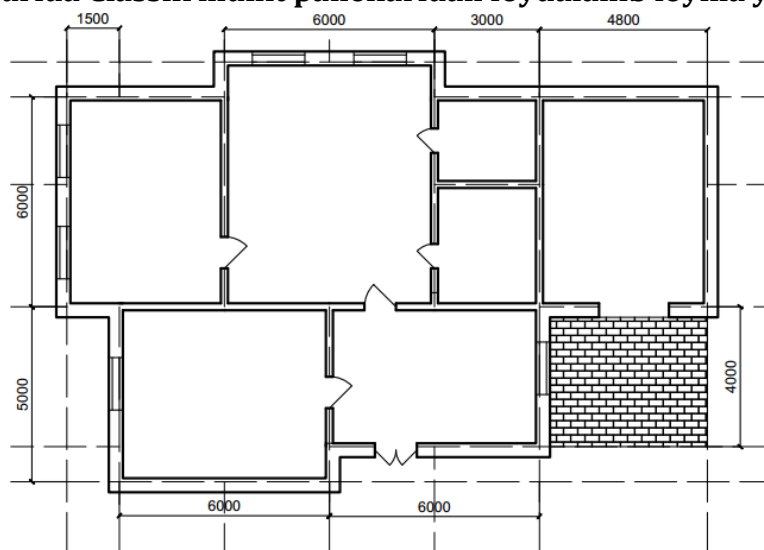
Qatlamlar bilan AutoCAD dasturida turli xil vazifalarni bajarish mumkin:

- AutoCAD dasturida har bir qatlam o'zining nomiga ega va ularni bir-biridan farqlash mumkin.
- Har bir qatlam uchun alohida uning rangi, turi va qalinligi kabi xususiyatlarini berish mumkin.
- Har bir qatlam bilan alohida ishlash uchun ularni ko'rinar yoki ko'rinmas holatini tanlash mumkin.
- Har bir qatlamga alohida chop etish xususiyatlarini o'rnatish mumkin.
- Har bir obyektни belgilab uni tahrirlashdan himoyalash mumkin.

Ushbu xususiyatlar loyihachiga keng imkoniyatlarni yaratib beradi. Ya'ni har bir qatlam asosida boshqa bir qatlamni yaratish va loyihalash jarayonida xalaqit beradigan yoki jarayonni qiyinlashtiradigan qatlamni vaqtincha ko'rinmas holatga keltirib, kerakli qatlam ustida ishlash mumkin.

Natijalar. Bizda bir loyihaning 2D va 3D modellarini hosil qilish kerak bo'lsa, bu modellarni o'qlar, loyiha chiziqlari, 3D devor, 3D tom va boshqa obyektlardan tashkil topadi. Bizga faqat devor kerak bo'ladigan hollarda qatlamlardan foydalanmasdan ilojimiz yo'q. Har bir obyektни har bir qismini alohida qatlamlar ustida ishlash loyihalash jarayonini osonlashtiradi.

AutoCAD dasturida Classic muhit panellaridan foydalanib loyiha yaratish

1-rasm. Loyihaning ko'rinishi

Loyihani yaratish uchun o'qlarni hosil qilish: **ORTHOMODE** (F8) buyrug'i bu chiziqlarni ortogonal qo'rinishga keltiradi. Chiziqlar faqat gorizontal va vertikal ko'rinishda tekis chiziladi. Ikkita kesishgan chiziqni line buyrug'i orqali chizish mumkin va **Properties** panelidan **Line type control** bo'limidagi other-Load tanlanib OK tugmasi bosiladi va bo'limdan **ACAD_ISO02W100** ko'rinishidagi chiziq turi tanlanadi. Natijada quyidagi chizmaga erishamiz. (1-rasm)

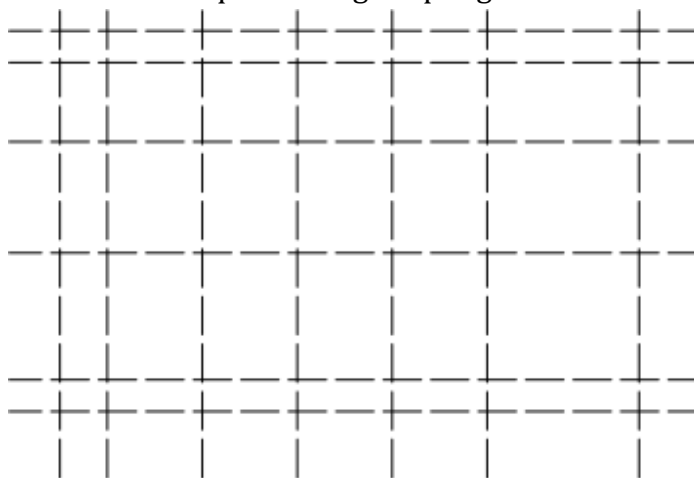

2-rasm. Chiziq hosil qilish.

Chiziqlarni belgilab **Modify** panelidan **Offset** buyrug'i orqali parallel ko'chiriladi (2-rasm).

Offset buyrug'inidan foydalanish ketma-ketligi:

- ✓ Kerakli obyekt tanlanadi.
- ✓ Buyruq tanlanadi.
- ✓ Parallel ko'chirish yo'nalishiga sichqoncha ko'rsatgichi keltiriladi.
- ✓ Parallel ko'chirish masofasi qiymati kiritiladi.
- ✓ Enter tugmasi hamda sichqonchanning chap tugmasi bosiladi.

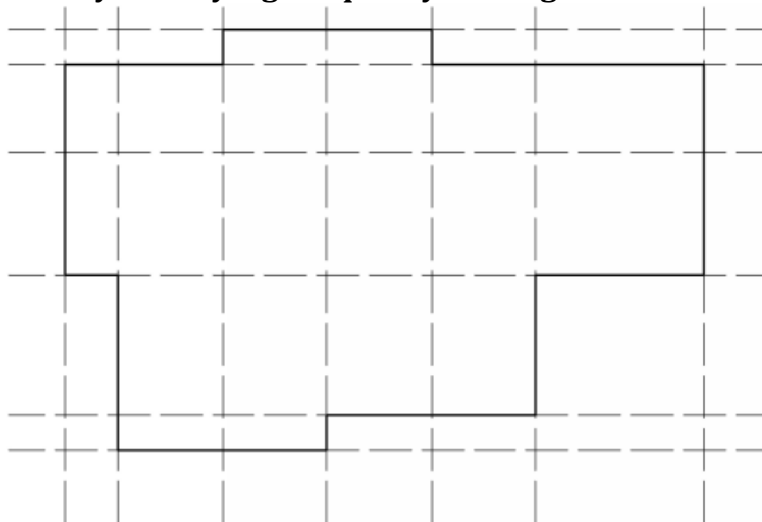

3-rasm. O'qlarni loyiha xonalariga qarab parallel qo'chirganligi

Loyihani yaratish uchun devorlarni hosil qilish: Loyihani chegaralarini chizib chiqish uchun **Properties** panelidan **Line Weight control** bo'limidan chiziq turini 0.30 mmga qalinlashtiramiz va holat panelidan (AutoCAD interface oynaning pastki qismida joylashgan)

LWDISPLAY ni aktivlashtiramiz. **Draw** panelidagi **Polyline** buyrug'i orqali o'qlar ustidan chizib chiqiladi. Qolgan xonalarni ham **Polyline** buyrug'i orqali chizamiz (3-rasm).

4-rasm. Polyline buyrug'i orqali loyiha chegaralarini chizish.

Asosiy chiziqni **Offset** buyrug'i orqali tashqariga 300 mm, ichkariga 100 mm ko'chiriladi. Va ichki devorlar ham tashqariga 100 mm, ichkariga 100 mm ko'chiriladi va asosiy chiziq **Erase** buyrug'i yordamida o'chiriladi. Qolgan ortiqcha chiziqlarni **Trim** buyrug'i orqali qirqib chiqiladi (4-rasm).

Trim buyrug'idan foydalanish ketma-ketligi:

✓ Buyruq tanlanadi.

Ekraning bo'sh joyiga qichqonchani o'ng tugmasi bosiladi yoki probel tugmasi bosiladi.

Buni globallashtirish davrida raqamli davrga insoniyatni psixologik moslashuvga majbur ekanligi va rivojlanish bosqichlarining axborot texnologiyalar tadbiri natijasida tezlashib borayotgani bilan izohlash mumkin [4; 18-b.].

Mehnat bozori talablaridan bir bu kuchli raqobatbardosh, o'z sohasini chuqur egallagan, kasbiy kompetentlik darajasi yuqori bo'lgan mutaxassislarni yetishtirishdan iborat [7; 122-b.]. Shularni inobatga olgan holda bo'lajak mutaxassislarning zamonaviy bilimlarni egallashlari bilan bir qatorda, ilg'or ishlab chiqarish jarayonida moslashuvchan bo'lishlari talab etiladi.

Xulosa. O'z-o'zidan paydo bo'lgan kibersozializatsiya qilingan jamiyatning barcha xususiyatlari bilan emas, balki ta'lim tizimida maxsus tashkil etilgan raqamli ta'limni yodda tutib, ushbu savolga javoblar variantini ko'rib chiqishni talab etadi. Oliy ta'lim muassasalarida texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining majburiy fanlardan kompetentligini rivojlantirishda grafik dasturidan foydalanish bo'lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyati bilan aloqador bo'lishi talab etiladi, bu esa raqobatbardosh yuqori kompetensiyaga ega bo'lgan kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Вербицкий, А. А. Компетентностный подход в образовании [Текст] : проблемы и условия реализации / А.А. Вербицкий // Байкальский психологический и педагогический журнал. – 2006. – № 1-2 (7-8). – Б. 25
2. Гузбеков Д., Сафаров, Ш. Та'limda axborot texnologiyalarining o'rnini. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 2022. –№1 – С.161–164.
3. Шарковская Н.В. Информационные основы педагогики досуга // Вестник московского государственного университета культуры и искусств. 2016. ISSN: 1997-0803 92-98 с.
4. Ильязова М.Д. Компетентность будущего специалиста и условия ее формирования в вузе // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 9. – С. 17-22.
5. Jo'rayev A.R. Dasturlashtirilgan ta'lim vositalari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish metodikasini takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Diss. –T.: 2019. – 144 b.
6. Jo'rayev T.N. Raqamli texnologiyalar asosida talabalar o'quv – biluv faoliyatini takomillashtirish metodikasi (Ta'limda axborot texnologiyalari misolida). Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Diss. –B.: 2021. – 158 b.
7. Lutfillayev M.H., Sh.A.Abdullaeva., M.T.Shodmonqulov. Zamonaviy ta'limda raqamli tizimlarni qo'llash:Filololgiya va pedagogika sohasida zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish omillari // Toshkent. 2020. –B. 121-127.
8. Yusupov M.M. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini o'quv jarayoni natijalarini baholashga o'rgatish metodikasi . Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Diss. – J.: 2021. – 1135 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 8 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).